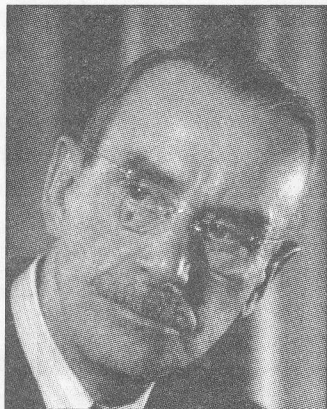

Motivația Juriului Nobel, 1929:

„În principal pentru marele său roman
Casa Buddenbrook, care l-a consacrat definitiv
ca pe un clasic al literaturii contemporane“.

Thomas Mann
(1875–1955)

THOMAS MANN

Casa Buddenbrook

Declinul unei familii

**

Traducere din limba germană de
Ion Chinezu

I

Thomas Buddenbrook își lua micul dejun aproape totdeauna singur în frumoasa sufragerie, fiindcă nevastă-sa nu obișnuia să părăsească decât foarte târziu odaia de dormit, din pricină că înainte de masă suferea adesea de dureri de cap sau nu se simțea bine în general. Apoi consulul pleca numaidecât în Mengstrasse, fiindcă birourile firmei rămăseseră tot acolo. A doua gustare o lua deci la mezanin cu maică-sa, cu Christian, cu Ida Jungmann, și astfel, cu Gerda nu se mai întâlnea decât la ora patru, când prânzeau.

Forfota din birouri continua să dea viață și mișcare parterului, dar etajele vastei case din Mengstrasse erau goale și părăsite de-a binelea. Mica Erika fusese primită ca elevă internă în pensionul domnișoarei Weichbrodt, iar sărmana Klothilde se mutase, cu cele patru-cinci piese de mobilier pe care le avea, într-o pensiune ieftină, la văduva unui profesor de gimnaziu, o oarecare doamnă doctor Krauseminz. Chiar și Anton, valetul, părăsise casa și trecuse la tinerii stăpâni, unde era mai multă nevoie de el, și când Christian zăbovea la club, la ora patru doamna consul împreună cu domnișoara Jungmann se așezau singure la masa rotundă, care nu mai trebuia lungită nici măcar cu o singură scândură, și care se pierdea în acest templu vast al ospeteilor, împodobit cu statui de zei.

Odată cu moartea consulului Johann Buddenbrook, în Mengstrasse se stinsese viața de societate și în afară de cutare sau cutare pastor, stăpâna casei nu mai primea alți musafiri decât pe membrii familiei care se reuneau la dânsa în fiecare joi. În schimb Thomas și Gerda dăduseră primul lor dineu, un dineu

servit în sufragerie și în odaia de toate zilele, cu bucătăreasă și chelneri aduși din oraș și cu vinuri marca Kistenmaker; ospățul începuse la ora cinci, dar la unsprezece noaptea mirosul bucatelor și zarva umpleau încă toată casa; fuseseră invitate familiile Langhals, Hagenström, Huneus, Kistenmaker, Oeverdick și Möllendorpf, negustori și intelectuali, oameni căsătoriți și libertini, seara încheindu-se cu whist și o copioasă auditiție muzicală. La bursă, o săptămână întreagă, se vorbea în termenii cei mai elogioși despre acest eveniment. Toată lumea recunoștea, fără doar și poate, că tânăra soție a consulului știe să primească... În seara aceea, rămânând singur cu ea în odăile luminate de lumânări arse aproape până la capăt, printre mobilele împinse în toate părțile, în abureala grea și dulceagă de bucate alese, de parfumuri, de vinuri, de cafea, de țigări și de flori, consulul îi strânse mâinile și îi spuse:

– Foarte bine, Gerda! Nu ne-am făcut de rușine, și asta e foarte important... N-am nici un chef să-mi prăpădesc vremea cu baluri, să văd tineri topăind; de altfel pentru așa ceva nici nu avem loc destul. Dar oamenii serioși trebuie să se simtă bine la noi. Un astfel de ospăț costă ceva mai mult... dar nu sunt bani aruncați.

– Ai dreptate, răspunse ea, așezându-și dantelele prin care transpărea pieptul cu reflexe de marmură. Și mie-mi plac mai mult dineurile decât balurile. Un dineu are ceva foarte liniștitor... Astăzi după-amiază am făcut muzică și m-am simțit cam nu știu cum... Acum creierii-mi sunt atât de amorțiți, încât ar putea să trănească chiar, fără să pălesc sau să roșesc.

În aceeași zi, la ora unsprezece și jumătate, când consulul se așeză la micul dejun, lângă maică-sa, ea îi citi următoarea scrisoare:

München, 2 aprilie 1857
Marienplatz nr. 5

Dragă mamă,

Te rog să mă ierți; e într-adevăr rușinos că nu ți-am scris, cu toate că s-a împlinit o săptămână de când mă aflu aici. Sunt grozav de prinsă de tot ce e de văzut în acest oraș – dar despre asta mai târziu. Acum aș vrea să știu mai întâi dacă vouă, dragii mei, ție, lui Tom și Gerdei, Erikăi, lui Christian, Thildei și Idei vă merge bine; acesta e lucrul de căpetenie.

Ah, câte lucruri am văzut în zilele acestea!... Pinacoteca, Gliptoteca, Hofbräuhaus, Teatrul regal, bisericile și câte altele! O să trebuiască să vă povestesc pe viu grai, că aș muri de oboseală de aș sta să le descriu pe toate. Am făcut și o plimbare cu trăsura în valea Isarului, iar pentru mâine avem de gând să plecăm în excursie la Würmseel. Așa merge întruna; Eva e foarte drăguță și domnul Niederpaur, directorul fabricii, e un om plăcut. Stăm în centrul orașului, într-o piață frumoasă cu fântână la mijloc, ca la noi în piață, și casa noastră e foarte aproape de Primărie. În viața mea n-am văzut o astfel de clădire! E acoperită de sus până jos cu tot felul de zugrăveli bălțate, cu sfinți Gheorghe care răpun balauri, cu chipuri de vechi principii bavarezi în mare ținută și cu blazoane. Închipuiți-vă!

Da, Münchenul îmi place grozav. Se spune că aerul e foarte bun pentru nervi, și pentru moment, mă simt și cu stomacul perfect... Beau, cu multă plăcere, cantități mari de bere, cu atât mai mult cu cât apa nu prea e bună; dar cu mâncarea nu mă pot împăca: prea puține zarzavaturi și prea multă făină, de pildă în aceste sosuri, care sunt o mizerie! Lumea de aici habar n-are ce înseamnă o pulpă de vițel, căci măcelarii ciopârțesc carnea într-un hal de te apucă jalea când o vezi. Și îmi lipsesc grozav mâncărurile de pește. Pe urmă e o țicneală curată să înghiți mereu la salată de castraveți și de cartofi, cu bere! Stomacul meu protestează zgomotos.

De altfel, puteți să vă închipuiți cu câte trebuie să te deprinzi când te găsești într-o țară străină. Bunăoară banii cu care nu ești obișnuit sau greutatea de a te înțelege cu oamenii simpli, cu personalul de serviciu, căci pentru ei eu vorbesc prea repede, în schimb, pentru mine graiul lor e o adevărată limbă pășărească – și apoi catolicismul pe care, precum știți, îl urăsc, îl disprețuiesc...

Aici consulul începu să rădă, sprijinindu-se cu spatele de canapea și ținând în mână o felie de pâine presărată cu brânză și mărar.

– Da. Tom, tu râzi... zise maică-sa, ciocnind de câteva ori cu degetul mijlociu fața de masă, dar mie îmi face mare plăcere să văd că ține cu tărie la credința părinților ei și detestă fleacurile antievangelice. Știu că din Franța și Italia tu ai deprins

oarecare simpatie pentru biserica papistășească, dar asta nu din religiozitate, Tom, ci din altă pricină, și înțeleg care anume: însă cu toate că trebuie să fim toleranți, în aceste lucruri gluma și diletantismul sunt condamnabile în cel mai înalt grad, și mă voi ruga lui Dumnezeu să vă dea, și ție și Gerdei tale – fiindcă știu că nici ea nu are o credință prea puternică – să vă dea cu timpul seriozitatea de care aveți nevoie. O să-i ierți, desigur, maică-tii această observație.

Deasupra fântânii, pe care o văd de la fereastra mea – continuă bătrâna doamnă Buddenbrook lectura – e o statuie a Sfintei Marii și uneori i se pune o coroană pe cap; atunci oamenii din popor îngenunchează cu mătăniile în mână și se închină. E drăguț, nu zic, dar scris este: „Intră în chilia ta și te roagă”. Adeseori se văd călugări pe stradă și au o înfățișare foarte respectabilă, dar închipuiește-ți că ieri, pe Theatinerstrasse a trecut pe lângă mine, în trăsura, o înaltă față bisericească, poate arhiepiscopul, în orice caz era un domn mai în vârstă. Ei bine, domnul acesta mi-a tras prin gemulețul trăsorii o ocheadă ca un locotenent de gardă! Știi, doar, mamă dragă, că nu mă prăpădesc după prietenii tăi, pastorii și misionarii, dar Trieschke-plângărețul e un nimic pe lângă acest afemeiat prinț al bisericii.

– Pfui! se opri doamna consul, consternată.

– Asta-i Tony, spuse consulul.

– Cum așa, Tom?

– Ei, crezi că nu l-a provocat puțin?... Așa, ca să-l pună la încercare. O cunosc eu pe Tony! În orice caz „ocheada” aceea a amuzat-o grozav... și poate că nici bătrânul prelat n-a vrut altceva.

Doamna Buddenbrook nu intră în discuție pe această temă, ci continuă lectura:

Ieri-seară soții Niederpaur au dat o serată foarte drăguță, deși eu n-am putut urmări tot timpul conversația și tonul l-am găsit uneori destul de *équivoque*. Erau de față și un cântăreț de la Opera Regală, care a cântat lieduri, și un tânăr pictor care mi-a cerut să-i dau voie să-mi facă portretul, dar l-am refuzat fiindcă propunerea

mi s-a părut nelalocul ei. Persoana cu care m-am întreținut mai cu plăcere este un oarecare domn Permaneder – ai fi crezut vreodată că cineva poate să aibă un astfel de nume? – negustor de hamei, un om plăcut, glumeț, mai așezat și burlac. A fost vecinul meu la masă și am rămas tot timpul în preajma lui, asta din pricină că era singurul protestant din toată societatea, căci, deși e un bun cetățean münchenez, familia sa e originară din Nürnberg. M-a asigurat că după nume cunoaște foarte bine firma noastră, și îți poți închipui, Tom, câtă bucurie mi-a făcut tonul respectuos cu care-mi spunea acest lucru. S-a interesat îndeaproape de noi, întrebându-mă câți frați și surori suntem și altele. A întrebat și de Erika și chiar de Grünlich. Vine uneori la familia Niederpaur și mâine va merge, probabil, cu noi la Würmsee.

Și acum adio, dragă mamă, nu pot să-ți scriu mai mult. Cu ajutorul lui Dumnezeu, cum spui tu, am să mai rămân aici trei-patru săptămâni și la întoarcere o să vă povestesc mai pe-ndelete, personal, despre München, căci în scris zău dacă știu cu ce să încep mai întâi. Dar un lucru pot să-ți spun: îmi place foarte mult aici; ceea ce lipsește e doar bucătăreasa pe care s-o înveți să prepare niște sosuri ca lumea. Vezi tu, eu sunt o femeie bătrână, care mi-am trăit traiul, și nu mai am nimic de așteptat pe pământ, dar atâta pot să zic, că dacă om trăi și-om fi sănătos, și dacă mai târziu Erika ar vrea să se mărite în acest oraș, eu n-aș avea nimic împotrivă...

De astă dată consulul trebuia să-și întrerupă din nou dejunul; se lăsă pe speteaza canapelei, râzând cu poftă.

– E neprețuită, mamă! Când vrea să fie șireată e incomparabilă! O ador, pentru că nu e în stare să se prefacă, orice ar fi, chiar la o mie de poște depărtare...

– Da, Tom, spuse doamna Buddenbrook, e un copil bun și ar merita să fie fericită.

Apoi citi scrisoarea până la capăt...

II

La sfârșitul lui aprilie, doamna Grünlich se întoarse în casa părintească, și cu toate că lăsa din nou în urma ei o frântură de viață, cu toate că reîncepea vechea existență și că avea să ia din

nou parte la rugăciuni și s-o asculte pe Lea Gerhardt citind, se vedea cât de colo că era veselă și plină de nădejde.

Fratele său, consulul, care venise s-o aștepte la gară – Tony sosise prin Büchen – și care o condusese în oraș cu trăsura, prin Holstentor, nu se putu stăpâni să-i facă un compliment, constatănd că, după Klothilde, tot ea a rămas cea mai frumoasă femeie din familie. Antonie îi răspunse:

– Doamne, ce nesuferit ești, Tom! Cum poți să-ți bați joc în halul ăsta de o femeie bătrână?...

Totuși, el avea dreptate, *madame* Grünlich se păstra de minune și, văzându-i părul blond-cenușiu și des, înfocat de amândouă părțile, adus peste urechile mici și prins în creștet cu un pieptene lat de bagă, sau expresia dulce a ochilor albaștri-suri, buza ei superioară frumos conturată, ovalul fin și culoarea delicată a feței, nimeni nu i-ar fi dat treizeci de ani, ci douăzeci și trei. Cerceii de aur, foarte eleganți, ce-i atârnav de urechi, îi purtase cândva, într-o formă puțin diferită, și bunică-sa. Corsajul ușor, din mătase vaporosă de culoare închisă, cu revere de atlas și cu epoleți dreپți de dantelă, dădea bustului ei o linie de o moliciune încântătoare.

Era, cum spuneam, într-o dispoziție excelentă, și joi, când consulul Buddenbrook, cu soția sa, domnișoarele Buddenbrook din Breite Strasse, soții Kröger, Klothilde și Sesemi Weichbrodt cu Erika veniră la masă, ea le povesti cu multă vervă despre München, despre bere, despre găluștele înăbușite, despre pictorul care a vrut să-i facă portretul și despre echipajele de la curte care făcuseră o impresie adâncă asupra ei. Pomeni în treacăt și de domnul Permaneder și dacă se întâmpla ca Pfiffi Buddenbrook să-și exprime când și când părerea că „o fi ea plăcută o călătorie de felul acesta, dar că nu se prea vede nici un rezultat practic“, Tony se făcea, cu o demnitate inimitabilă, că n-a auzit nimic, dându-și capul pe spate și încercând în același timp să-și proptească bărbia în piept...

De altfel, luase obiceiul de a alerga pe scări în jos ori de câte ori auzea clopoșelul de la intrare, să vadă cine a venit. Ce însemna această curiozitate, numai Ida Jungmann putea să știe, guvernanta ei, prietena de încredere de atâția ani, care îi și spunea din când în când:

– Micuța mea Tony, copil drag, ai să vezi că vine! Doar n-o fi chiar așa de bădăran!...

Toată familia îi era recunoscătoare Antoniei pentru vioișia pe care o răspândea în jurul ei. Atmosfera din casă avea într-adevăr grabnică nevoie de puțină înviorare, și anume din pricină că raporturile dintre șeful firmei și fratele său mai tânăr nu numai că nu se îmbunătățiseră cu timpul, ci, dimpotrivă, se înrăutățiseră într-un mod întristător. Ca mamă, doamna consul urmărea cu inima măhnită mersul lucrurilor, și numai cu multă bătaie de cap izbutea să mențină pacea între ei... Ea îl îndemna mereu pe Christian să-și vadă mai stăruitor de birou, dar acesta îi răspundea printr-o tăcere distrată, în timp ce avertismentele fratelui său le primea rușinat, gânditor, cu o neliniștită seriozitate, fără obiecții, și câteva zile se ocupa într-adevăr cu ceva mai mult zel de corespondența engleză. Dar în sufletul lui Thomas disprețul și mânia față de fratele său creșteau zi de zi și aceste sentimente nu erau micșorate de faptul că Christian primea aceste manifestări ocazionale fără împotrivire, cu priviri ce rățăceau de jur împrejur, neliniștite, îngândurate.

Munca încordată pe care Thomas o desfășura și starea nervilor săi nu-i dădeau răgaz să asculte cu răbdare sau interes amănuntele insistente pe care Christian le dădea în legătură cu diversele simptome ale bolilor lui, și în fața mamei și a surorii sale le numea cu năduf „rezultate neroade ale unei respingătoare autoanalize“.

Durerea, acea durere vagă pe care o simțea în piciorul stâng, cedase de câțva timp, în urma aplicării mai multor leacuri externe, dar greutatea de deglutiție reveneau încă des la masă și, de curând, se adăugă și o trecătoare dificultate de respirație, un început de astm pe care o săptămână de zile Christian o crezuse tuberculoză, și, încrețindu-și nasul, se căznea să-i descrie cât mai amănunțit natura și efectele. Cerură sfatul doctorului Grabow. Acesta constată că inima și plămânii funcționează foarte bine, iar accesele intermitente de sufocare provin dintr-o lenevire a unor mușchi și pentru înlesnirea respirației prescrie în primul rând întrebuițarea unui evantai și în al doilea rând un praf verzui, ce trebuia aprins, iar fumul lui inspirat. Christian întrebuința evantaiul și la birou, iar când șeful îi făcu observație, el

răspunse că la Valparaiso din pricina căldurii toți funcționarii aveau câte un evantai.

– Johnny Thunderstorm... Dumnezeuule!

Dar într-o zi, după ce se foise neliniștit și grav un răstimp pe scaun, își scoase și praful din buzunar și făcu un fum atât de puternic și cu un miros atât de greu încât mai mulți funcționari începură să tușească, iar domnul Marcus se îngălbeni de-a binelea... Războiul izbucni pe față, se iscă un scandal, o ceartă înspăimântătoare care ar fi dus la o ruptură imediată, dacă doamna Buddenbrook nu i-ar fi potolit, dacă prin cuvintele sale chibzuite ea n-ar fi adus încă o dată lucrurile pe făgașul cel bun.

Dar asta nu era totul. Consulul nu vedea cu ochi buni nici viața pe care Christian o ducea în afara casei, mai ales în compania avocatului doctor Giesecke, fostul lui camarad de școală. Nu fusese nici el, Thomas, ușă de biserică și nu înțelegea să strice cheful nimănui. Își aducea aminte, fără îndoială, de păcatele tinereților și știa prea bine că orașul său natal, acest port comercial, unde cetățenii atât de respectabili în ce privește afacerile treceau pe străzi cu niște aere de incomparabilă onorabilitate, izbind cu vârful bastoanelor în trotuar, nu era deloc patria moralității imaculate. Pentru zilele petrecute pe scaunele de birou, oamenii se despăgubeau nu numai prin mâncăruri suculente și vinuri grele... Dar un vâl gros de corectitudine burgheză acoperea aceste compensații, și dacă pentru consulul Buddenbrook suprema lege era „păstrarea aparențelor“, de fapt el nu făcea decât să împărtășească concepția de viață a concetățenilor săi. Avocatul Giesecke era dintre „intelectualii“ ușor adaptabili la felul de viață a „negustorilor“, dar în același timp se număra și printre „libertinii“ notorii, lucru pe care nici nu-l ascundea. Însă, la fel cu ceilalți oameni de viață care voiau să trăiască în tihnă, el știa să-și dea un aer corect, să se ferească de scandal, să păstreze, în materie de principii politice și profesionale, reputația unei seriozități incontestabile. Nu de mult fusese dată publicității logodna lui cu una din domnișoarele Huneus. Dobânda deci prin căsătorie o situație în cea mai bună societate din oraș și o zestre serioasă. În ce privește treburile municipale activa cu un zel deosebit și se spunea că pusese de pe acum ochii pe un loc în

consiliul orașenesc, ba până la urmă chiar pe locul bătrânului primar, doctorul Oeverdieck.

Dar prietenul său, Christian Buddenbrook, același Christian care pe vremuri se dusesese fără să șovăie la *mademoiselle* Meyer de la Grange și îi oferise buchetul de flori, spunându-i: „O, ce frumos ați jucat, domnișoară!“, Christian devenise, din pricina caracterului său și în urma atâtor ani de pribegie, un libertin de o speță mult mai naivă și mai ușuratică, iar în chestiunile de inimă înclina tot așa de puțin să-și stăpânească sentimentele, să procedeze cu discreție și cu demnitate ca și în alte privințe. Așa de pildă, tot orașul făcea haz de legătura lui cu o figurantă de la Teatrul de vară și doamna Stuhdt din Glockengiesserstrasse, care se învărtă prin casele cele mai bune, povestea tuturor cucoanelor dornice s-o asculte că „Krischan“ iar a fost văzut cu „aia“ de la „Tivoli“, în plină stradă, ziua-n amiaza mare.

Nici asta nu i se lua în nume de rău... Lumea era de un scepticism prea cuminte pentru a manifesta vreo serioasă indignare morală. Christian Buddenbrook și, să zicem, consulul Peter Döhlmann, pe care ruina completă a întreprinderii îl împingea de asemenea să se poarte în felul acesta, inofensiv de fapt, se bucurau de simpatia multora, fiind oameni veseli, iar în societate de bărbați erau chiar indispensabili. Doar că nimeni nu trebuia să-i ia în serios, în chestiuni serioase nimeni nu se bizuia pe ei și era semnificativ că în tot orașul, la club, la bursă, în port, toată lumea nu le spunea decât pe numele de botez, „Krischan“ și „Peter“, iar oamenii răutăcioși, ca alde Hagenström, își permitau să rădă nu atât de poveștile și glumele lui Krischan, cât de Krischan însuși. Lui Christian puțin îi păsa de ei și, după o clipă de visare stranie și neliniștită, trecea, ca de obicei, la altă ordine de idei. Dar fratele său, consulul, înțelegea prea bine; știa că Christian oferea un punct vulnerabil dușmanilor familiei... și existaseră destule puncte vulnerabile și până atunci. Înrudirea cu familia Oeverdieck era foarte îndepărtată și după moartea primarului ea avea să-și piardă orice valoare. Krögerii nu mai jucau nici un rol, trăiau foarte retrași și aveau fel de fel de istorii urâte cu băiatul lor... Mezalianza răposatului unchi Gotthold era socotită drept un lucru neplăcut... Sora consulului era o femeie

divorțată, chiar dacă nu trebuia părăsită cu totul nădejdea că se mai poate mărita... Iar fratele său era o figură ridicolă, cu ale cărui clovnerii oamenii de afaceri își omorau timpul liber, râzând cu ironie sau cu bunăvoință. Pe deasupra, Christian se mai îngloda și în datorii, iar la sfârșitul trimestrelor, când nu mai avea un ban în buzunar, se lăsa întreținut – toată lumea o știa – de doctorul Giesecke... făcând de râs firma...

Disprețul plin de ură pe care Thomas i-l arăta fratelui său, și pe care acesta îl răbda cu o nepăsare îngândurată, se manifesta în toate amănuntele neînsemnate, ce nu ies la iveală decât între membrii aceleiași familii, siliți să stea împreună zi de zi. Când venea vorba, de pildă, de istoria familiei Buddenbrook, se putea întâmpla ca pe Christian să-l apuce inspirația – e adevărat că asta nu se prea potrivea cu mura lui – de a vorbi serios, cu drag și cu admirație despre orașul natal, despre strămoși. Consulul se grăbea să curme, cu o remarcă rece, firul conversației. Nu putea suferi asta. Îl disprețuia atât de mult, încât nu-i îngăduia să-i fie drag ceea ce îi era drag și lui. Prefera să-l audă vorbind despre aceste lucruri în graiul lui Marcellus Stengel. Se întâmplase ca Thomas să citească o lucrare de istorie pe care, impresionat adânc de ea, o lăudase în cuvinte pline de simțire. Christian, care nu era o minte independentă și niciodată n-ar fi descoperit singur această carte, dar avea o fire impresionabilă, gata să primească orice influență din afară, pregătit și sensibilizat prin vorbele fratelui său, o citi de asemenea, o găsi minunată și își exprimă cât se poate de exact impresiile... Din clipa aceea cartea încetă să mai existe pentru Thomas. Nu mai vorbea decât cu nepăsare și răceală despre ea. Se făcea că a răfoit-o doar în treacăt. Îi lăsa fratelui său plăcerea de a o admira singur...

III

Consulul Buddenbrook se întorcea în Mengstrasse venind de la cercul de lectură pentru domni „Armonia“, unde petrecuse o oră după a doua gustare de dimineață. Intră prin dos, înaintă

grăbit dinspre grădină prin gangul pavat, ce se întindea de-a lungul unor ziduri năpădite de verdeață și lega curtea din față cu cea din fund, trecu prin vestibul, întrebând la bucatărie dacă fratele său e acasă și lăsând vorbă să i se dea de veste de-ndată ce va sosi. Apoi străbătu biroul unde la pupitrele lor funcționarii se aplecară și mai adânc asupra socotelilor, intră în cabinetul său particular, își atarnă pălăria și bastonul, își îmbracă haina de lucru și se duse apoi la locul său de lângă fereastră, față în față cu domnul Marcus. Două dungi se adânceau între sprâncenele-i neobișnuit de blonde. Mucul aurit al unei țigări rusești fumate până la capăt i se plimba neliniștit de la un colț al gurii la celălalt. Mișcările cu care luă în mână niște hârtie și cele necesare pentru scris erau atât de scurte și smucite încât domnul Marcus își trecu, încetșor, două degete peste mustăți și aruncă o privire lungă și scrutătoare spre asociatul său, în timp ce funcționarii mai tineri se uitau unul la altul cu sprâncenele ridicate. Șeful era mânios!

După o jumătate de ceas, răstimp în care nu se auziseră decât scârțâitul condeielor și tusea mărunță și circumspectă a domnului Marcus, consulul privi peste perdelele verzi de la fereastră și-l zări pe Christian venind spre casă. Fuma. Sosea de la club unde luase o gustare și făcuse o scurtă partidă de cărți. Cu pălăria cam pe o ureche, el își bălăbănea bastonul galben pe care-l adusese „de dincolo“ și al cărui mâner de abanos reprezenta un bust de călugăriță. Se vedea cât de colo că e sănătos tun și foarte binedispus. Fredonând un *song* intră în birou, aruncă un... „nă dimineața, domnii mei!“ – deși era o după-amiază însorită de primăvară – și se îndreptă spre locul său, „să lucreze un pic“. Dar în aceeași clipă consulul se ridică de pe scaun și trecând pe lângă el îi zise, fără a-l privi:

– Te rog... două vorbe, dragul meu!

Acesta îl urmă. Trecură cu pași repejori prin vestibul. Thomas își împreunase mâinile la spate. Fără să vrea, Christian făcu același lucru, în timp ce își întoarse spre fratele său nasul acela mare, osos, încovoiat, proiectându-se dintre obraji scofâlciți, deasupra mustății roșcate, de modă englezească, ce-i acoperea gura. Pe când treceau prin curte, Thomas îi spuse: